

Отворени образовни ресурси и земље у развоју: један критички осврт

УДК 37.014(1-773)

Марија Пантић
p.mmmmmm@gmail.com
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

САЖЕТАК: Овај рад се бави глобалним друштвено-економским контекстом појаве отворених образовних ресурса и њихове посебне улоге у образовним системима земаља у развоју. Централно место дато је самом појму образовања, који ће бити разрађен кроз одабране критике и анализе реформи образовних система, као и питања основних услова, метода подучавања и очекиваних резултата у образовању. Посебна пажња посвећена је глобалном сиромаштву, односно неједнаком глобалном развоју, а у складу с тим и све агресивнијој репродукцији постојећих друштвено-економских односа кроз неједнако образовање. Разматрање ових општих услова за резултат има неизбежно скептичан и критички приступ идеолошким, технолошким и педагошким аспектима иницијатива које креирају и промовишу отворене образовне ресурсе.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: отворени образовни ресурси, земље у развоју, глобализација, неједнакост

РАД ПРИМЉЕН: 16. октобар 2016.

РАД ПРИХВАЋЕН: 23. децембар 2016.

1. Шта су отворени образовни ресурси?

Отворени образовни ресурси (Open Educational Resources (OER)) су материјали за подучавање, учење и истраживање који се налазе у јавном

домену или су издати са отвореном лиценцом која допушта бесплатан приступ, коришћење, прераду и дељење од стране других лица, без задржавања права или уз одређена права задржана¹.

Масачусетски институт за технологију 2001. године објавио је намеру да омогући бесплатан приступ свим својим универзитетским курсевима за некомерцијално коришћење, што је за крајњи исход имало појаву отворених курсева. Организација Уједињених нација за образовање, науку и културу (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)) 2002. године сазвала је форум на тему утицаја отворених курсева на више образовање земаља у развоју. На овом форуму први пут је усвојен термин “отворени образовни ресурси”.

Центар за истраживање и иновације у образовању (Centre for Educational Research and Innovation (CERI)) Организације за економску сарадњу и развој (Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)) 2005. године започео је двадесетомесечну студију сврхе, садржаја, квалитета и финансирања отворених образовних ресурса (Hylén, 2006, 1). Завршни извештај објављен је 2007. године, а у њему се закључује да ће отворени образовни ресурси битно утицати на наставни програм, педагошки приступ и оцењивање у оквиру традиционалних институција. Наставни кадар, који уместо “мудраца на позорници” већ постаје “водич са стране”, изгубиће и посредничку улогу у обезбеђивању материјала за учење. Потреба за оцењивањем и препознавањем компетенција стечених мимо формалних оквира учења вероватно ће расти. Прилагођавајући се овоме, примарна улога постојећих институција вишег образовања могла би постати оцењивање уместо подучавања (Center for Educational Research and Innovation, 2007). Ове тенденције извештај представља као неизбежне и њима се бави прагматички, а не критички.

На светском конгресу о отвореним образовним ресурсима одржаном 2012. године у седишту Унескоа у Паризу усвојена је декларација (2012 Paris OER Declaration) којом се препоручује да државе у оквиру својих могућности и овлашћења:

1. шире свест о отвореним образовним ресурсима и подстичу њихово коришћење;

¹ UNESCO. “Open educational resources”. Промотивни видео, 00:00-00:35 (3:05). Објављено 2012. Преузето 10.08.2016, http://www.unesco.org/archives/multimedia/?s=films_details&id_page=33&id_film=2573

2. омогуће стварање окружења за коришћење информационих и комуникационих технологија (ИКТ);
3. појачају развој стратегија и правила у вези са отвореним образовним ресурсима;
4. промовишу разумевање и коришћење отвореног лиценцирања;
5. подрже изградњу капацитета за одрживи развој квалитетних материјала за учење;
6. подстичу стратешке савезе за отворене ресурсе;
7. охрабрују развој и прилагођавање отворених образовних ресурса на различитим језицима и у различитим културним контекстима;
8. охрабрују истраживање на тему отворених образовних ресурса;
9. олакшају проналажење, преузимање и дељење отворених садржаја;
10. охрабрују отворено лиценцирање образовних материјала финансираних из јавних средстава.

2. Сврха образовања

Питање сврхе образовања често се превиђа у расправама о потребним реформама и расположивим средствима у образовању. Да ли од образовања можемо очекивати развој личних потенцијала и друштвене свести? Шта је основ аутентичног друштвеног доприноса и од каквог је значаја аутентичност сазнајног искуства?

Креативност, индивидуалност, друштвено богатство и култура, као и друштвена свест и одговорност централна су питања како савремене критичке педагогије капиталистичких друштава, тако и социјалистичких реформи спроведених у Совјестком Савезу и другде током 20. века.

Антон Макаренко, један од оснивача совјетске педагогије, сматрао је да је развој личности и карактера основна сврха образовања, и да, према томе, оно мора обухватити све аспекте живота. Он истиче да се пун потенцијал индивидуе и колектива може остварити само уз поштовање и разумевање индивидуалних и колективних склоности, способности и потреба, па су непроменљиви обрасци недопустиви у образовању, а средства подучавања морају бити примерена околностима. Захваљујући њему, рад, који мора бити креативан, колективан и продуктиван, добија значајно место у образовању. Овакав рад допушта лични израз, захтева сарадњу и успостављање дисциплине, а спознаја његове друштвене сврхе, односно његовог доприноса економској снази друштва, доноси задовољство, самопоуздање и осећај припадности (Макаренко, 1965).

Кен Робинсон, енглески педагог и аутор, међународни саветник за уметничко образовање при владама, невладиним организацијама, образовним и уметничким телима, наводи четири основне сврхе јавног образовања: економски развој; разумевање сопственог идентитета и идентитета других, као услов за превазилажење сукоба култура, традиција и погледа на свет; развој друштвене свести и одговорности; и развој личних склоности и способности².

Отворени образовни ресурси представљају непроменљиве обрасце и као средства обуке примерени су специфичним околностима образовних система у којима настају, па самим тим и индивидуалним и колективним склоностима, способностима и потребама које су датим околностима обухваћене и које ови образовни системи препознају. Даље, отворени образовни ресурси доприносе економском развоју развијених земаља, а у складу с тим и ширењу доминантних култура и погледа на свет.

3. Глобално образовање

Глобализација није само економски и политички већ и културни процес, који има пресудни утицај на образовање. Критика глобализације образовања не може се развијати независно од опште критике глобализације као свеобухватног процеса, који подразумева и подстиче надметање међу неједнакима. Највеће економске силе, а уједно и највећи заговорници глобализације, надметање представљају као главни и основни покретач развоја. Примена ове идеје на образовање има далекосежне и трагичне последице. Ученици и студенти надмећу се за место у школама и на универзитетима, школе и универзитети надмећу се за финансијску подршку и опстанак. Наставни програми и организација наставе и наставних активности земаља у развоју прилагођавају се глобалним развојним потребама, које одређују развијене земље. Стандардизовани тестови и рангирање школа треба да обезбеде једнаке критеријуме успеха, док се неједнаки локални услови и различите локалне потребе грубо занемарују.

Програм за међународно вредновање ученика (Programme for International Student Assessment (PISA)) почео је да се спроводи 2000. године, а

² Ken Robinson. "How to change education: From the ground up". YouTube видео, 01:00-10:00 (24:02). Видео запис предавања одржаног у Краљевском друштву за уметност у Лондону 01.07.2013. године. Постављено "The RSA" 18.07.2013, <https://www.youtube.com/watch?v=BEsZ0nyQzXQ>

сада у њему учествује пола милиона петнаестогодишњака из 65 земаља света и локалних администрација. На основу извештаја Организације за економску сарадњу и развој (ОЕСД, 2014), може се закључити да је друштвено-економски контекст главна одредница успеха земаља учесница на овом тесту, с тим што је, поред укупног улагања у образовање, врло значајно уједначено распоређивање доступних средстава, чиме се постиже једнак квалитет образовања за сву децу. Критичари овог програма, попут учесника ТВ дебате “Is schooling for all a realistic goal?”³ и бројних потписника писма главном координатору ПИСА програма, Андреасу Шлајхеру (Meyer and Zahedi, 2014, i), истичу да он не узима у обзир читав низ вештина које су од суштинске важности за развој деце. Он по њима превише сужава појам образовања, а успех на овом тесту не одражава стварни квалитет датог образовног система. Не оспоравајући чињеницу да су добри резултати из математике и језика заиста од великог значаја, они наводе друге битне аспекте образовања, међу којима су креативност, самопоуздање и способност интеракције. Уз то, и сама пракса тестирања и рангирања, мада донекле неизбежна и у одређеној мери присутна у свим образовним системима, представља специфичан приступ образовању, који у зависности од предвиђених циљева може бити мање или више продуктиван, али и крајње деструктиван. Огроман притисак на децу земаља успешних на ПИСА тесту наноси озбиљну штету њиховом здрављу (Zhao, 2010), али се у глобалном надметању које програм заступа образовни системи ових земаља ипак намећу као модел за све мање успешне земље (Zhao, 2014).

Сједињене Америчке Државе су 2001. године усвојиле закон No Child Left Behind који је ученике, наставнике и школе приморао на међусобно надметање. Слично ПИСА тестовима, тестови предвиђени овим законом уског су фокуса и недовољно прилагођени специфичним условима одрастања и специфичним склоностима деце, а спроводе се под претњом затварања школа које на њима не постигну адекватан успех. Од школа се тражи да гарантују да ће сва деца усвојити предвиђени минимум вештина у читању, писању и математици, а програми који непосредно не доприносе постизању наведеног минимума губе подршку или бивају потпуно укинута (Levy, 2009, 10). И мада је промовисан као закон који ће помоћи деци у неповољном положају, бројни критичари

³ Al Jazeera English. “Is schooling for all a realistic goal?” ТВ дебата, 12:20-15:20 (24:24). Al Jazeera English, 2014. Преузето 12.05.2016, <http://www.aljazeera.com/programmes/insidestory/2014/04/schooling-all-realistic-goal-2014410151530585416.html>

тврде да су ефекти његове примене управо супротни. А ево шта деца кажу о овим тестовима:

„Не могу да издржим, стварно не могу. Толико се стидим”. “Цео свет ми је на раменима. Ово ће ући у мој досије, на основу којег уписујем колеџ, а колеџ значи добар посао”. „Руке су ми се знојиле, готово сам заплакала, и имала сам чудан осећај у стомаку. Надам се да се никад више нећу тако осећати, посебно не због неког теста на којем не могу да покажем шта сам све дивно урадила током године”. „Зашто пресуђивати на основу једног теста? Зашто не на основу напретка током године”? „Овај тест не показује оно што радите најбоље, као на пример писање, мени омиљено. Сваког дана ја сам све јача, показује ли то? Не...” „Осећам да не би требало да смо оволико нервозни овако мали”.⁴

Разумевање појаве отворених образовних ресурса захтева бављење не само технолошким околностима њиховог настанка и условима и могућностима за њихов даљи развој, већ и друштвено-економским и идеолошким оквирима у којима се они представљају наизменично као допуна институционалним програмима, решење за недостатак институционалних капацитета, али и као радикални изазов доминацији институција (Knox, 2013, 4). Њихова појава временски се подудара са првим ПИСА тестом, усвајањем поменутог закона у Сједињеним Америчким Државама и Светским образовним форумом одржаним 2000. године у Дакару, о чему више у наставку. Све ове иницијативе посвећене су увећавању „људског капитала”^{5,6} (Kwon, 2009) уместо остваравању људског потенцијала, и образовању „глобално конкурентне радне снаге” (Spellings, 2012), често на штету развоја локално релевантних компетенција.

⁴ Lerone D. Wilson. No Child Left Behind. Документарни филм. Boondoggle Media, 2004. YouTube видео, 00:00-01:45 (56:02). Објављено „Boondoggle” 06.04.2011. Преузето 15.06.2016, <https://www.youtube.com/watch?v=yiGN7kVyeaM>

⁵ UN Department of Economic and Social Affairs (DESA). „Linking education to human capital development”. Објављено 21.03.2011. Преузето 21.05.2016, http://www.un.org/en/development/desa/news/ecosoc/linking_education.html

⁶ UN Department of Economic and Social Affairs (DESA). „Human and natural capital as important as financial capital”. Објављено 17.05.2012. Преузето 21.05.2016, <http://www.un.org/en/development/desa/news/financing/new-paradigm-job-creation.html>

У капиталистичком друштву систем образовања подређен је интересима капитала и има за циљ легитимизацију и репродукцију постојећих друштвених односа (Bukharin, 2001). Друштвена вредност образовања, као и сваког другог друштвеног програма, губи значај, а оно постаје питање личних жеља и личне користи, чиме се објашњава искључивање система образовања из домена друштвене организације и одговорности. Свако ко очекује извесну корист од сопственог образовања слободан је да према својим очекивањима у њега и улаже, али је и обавезан да сам сноси ризик тог улога. Преокупираност сопственим амбицијама и успехом ученике и студенте наводи на надметање, на штету сарадње и бриге за колективни напредак и образовно окружење (Leva, 2009, 10) (Saunders, 2010). Отворени образовни ресурси ослањају се на самоиницијативу и самоусмереност својих корисника, јер не нуде динамично образовно окружење које подржава стварање аутентичног колектива. Упркос овоме, они се промовишу као најбољи образовни ресурси: њих креира најбољи наставни кадар, подржани су најбољим технологијама и доступни свима који за себе желе најбоље⁷ (Knox, 2013, 4).

Велико интересовање за отворене образовне ресурсе одраз је значаја и утицаја институција које их креирају, али и основ ширења њихове интелектуалне доминације. Отворене образовне ресурсе у највећој мери креирају елитне институције развијених земаља, при чему се све остале институције лако свode на пасивне кориснике доступних ресурса, без доприноса или са малим доприносом глобалној размени и протоку знања. Постојећи поредак, односно економска и технолошка супериорност елитних институција, на овај начин се утврђује и јача. Уз одговарајуће акредитације овакав приступ образовању могао би учинити многе традиционалне институције редундантним. Није тешко замислити да би нас овај тренд, уз краткорочни привид флексибилности и смањења трошкова, у догледно време могао довести до глобалне монополизације образовања.

Отворени образовни ресурси још увек су недовољно дефинисани, па се мора водити рачуна о евентуалним препрекама њиховом слободном коришћењу. Формати који захтевају заштићен софтвер за приступ и модификацију, као и технички ограничене платформе за дистрибуцију

⁷ UNESCO. „Open educational resources“. Промотивни видео, 00:43-01:03 (3:05). Објављено 2012. Преузето 10.08.2016, http://www.unesco.org/archives/multimedia/?s=films_details&id_page=33&id_film=2573

садржаја битно ограничавају употребљивост отворених образовних ресурса. Отворени образовни ресурси ретко оправдавају свој назив ако се узме у обзир и конфузија која постоји по питању одговарајућих отворених лиценци: за отворене образовне ресурсе често се узимају и бесплатни образовни ресурси који не дозвољавају прераду, што значи да их без одговарајућих дозвола није могуће превести на друге језике и прилагодити различитим локалним контекстима (Hoel, 2014), као у случају већине масивних отворених онлајн курсева (massive open online course (MOOC)).

4. Глобална неједнакост

Обезбеђивање основног образовања за сву децу света до 2015. године један је од основних Миленијумских развојних циљева Уједињених нација. Према последњим подацима, 263 милиона деце узраста од 6 до 17 година не похађа школу, при чему 93,3 милиона њих живи у Субсахарској Африци, а 100,8 милиона у Јужној Азији⁸. Према извештају који су Уједињене нације објавиле 2014. године, 125 милиона деце у свету није усвојило основне вештине читања и писања чак ни после четири године основношколског образовања, што доводи у питање и квалитет наставе и наставног кадра (UNESCO, 2014, i). На светском образовном форуму у Дакару 2000. године постављено је шест главних циљева које је требало остварити до 2015. године (UNESCO, 2000, 15–17):

1. ширити и унапредити свеобухватну рану бригу и образовање, посебно за најрањивију и најугроженију децу;
2. обезбедити да до 2015. године сва деца, а посебно девојчице, деца у тешким околностима и деца из етнички мањинских група, имају приступ бесплатном и обавезном основном образовању доброг квалитета, као и да га заврше;
3. обезбедити да се изађе у сусрет сазнајним потребама свих младих и одраслих кроз равноправан приступ одговарајућим програмима учења и обуке;
4. до 2015. године за 50% повећати писменост одраслих, посебно жена, и осигурати равноправан приступ основном и даљем образовању за све одрасле;

⁸ UNESCO Institute for Statistics. “263 million children and youth are out of school”. Објављено 15.07.2016. Преузето 22.08.2016, <http://uis.unesco.org/en/news/263-million-children-and-youth-are-out-school>

5. елиминисати велике родне разлике у основном и средњем образовању до 2005. године и постићи родну једнакост у образовању до 2015. године;
6. унапредити све аспекте квалитета образовања и осигурати њихов висок стандард тако да сви постижу признате и мерљиве резултате, посебно у писмености, рачунању и основним животним вештинама.

Унеско упозорава да ови циљеви не могу бити остварени без значајане промене у државном приступу обезбеђивању образовања. Недостатак политичке воље на националном нивоу праћен је недостатком политичке воље међународне заједнице. Када су ови циљеви постављени, 2000. године, постигнут је договор да ће свака земља која буде имала план имати и средства за остваривање тог плана, што се није десило у пракси⁹.

Глобално, у зонама конфликта, број деце која не похађају школу достигао је ове године 61,9 милиона.¹⁰ Број сиријске деце која не похађају школу, било да се налазе у ратом захваћеној Сирији или у избеглиштву, тренутно је два милиона и свакодневно расте.¹¹ У школама Газе у септембру 2014. године, после двомесечног бомбардовања од стране Израела, школска година почела је са закашњењем и то не наставом него колективном терапијом (Weibel, 2014).

Ратови спречавају развој, а разарањем инфраструктуре и од развијених земаља могу створити земље у развоју (Zolnikov, 2013). Инфраструктурални проблеми отежавају борбу са болестима и природним катастрофама, а корупција и организовани криминал отежавају решавање инфраструктуралних проблема.¹² У случају Хаитија, опоравак од последица земљотреса и епидемије колере,

⁹ Al Jazeera English. „Is schooling for all a realistic goal?”. ТВ дебата, 02:55-03:15 (24:24). Al Jazeera English, 2014. Преузето 12.05.2016, <http://www.aljazeera.com/programmes/insidestory/2014/04/schooling-all-realistic-goal-2014410151530585416.html>

¹⁰ UNESCO Institute for Statistics. „263 million children and youth are out of school”. Објављено 15.07.2016. Преузето 22.08.2016, <http://uis.unesco.org/en/news/263-million-children-and-youth-are-out-school>

¹¹ Save the Children. „Children of Syria”. Објављено 2016. Преузето 15.08.2016, <http://www.savethechildren.org/site/c.8rKLIXMGIpI4E/b.7998857/k.D075/Syria.htm>

¹² UN Interregional Crime and Justice Research Institute. „Organized crime and corruption”. Преузето 27.07.2016, http://www.unicri.it/topics/organized_crime_corruption

којима је погођен 2010. године, отежан је политичком нестабилношћу, неодговорношћу међународних организација (Pilkington, 2016) и лошом координацијом бројних добротворних организација и иницијатива (Кнох, 2015). Процењује се да на Хаитију око 50% деце никада неће ући у учионицу.¹³ Школе земаља у развоју често немају струју, пијаћу воду и основне хигијенске услове. Оне школе које имају какву-такву струју ретко имају и интернет. А ако и имају интернет, недостаје им наставни кадар за спровођење информатичке наставе (Cave, 2013)(Mungai, 2011). Наставници ових земаља приморани су да раде са великим бројем ученика без адекватних средстава и потребне подршке, чиме су могућности за увођење новина у наставне програме значајно ограничене, а превиђање ових ограничења може за резултат имати отуђивање наставника и урушавање ионако крхких образовних система.¹⁴

У овако екстремним околностима питања иновација у образовању, у виду савремених метода и технологија, и сходно томе одговарајуће обуке наставника, чине се апсурдима. Па ипак, постоје школе у које рачунари стижу пре редовног напајања електричном енергијом. Пример су мобилне соларне учионице у Уганди¹⁵ и дигитална села у Јужној Африци (Cave, 2013). Ово су донаторски пројекти, али како и развој инфраструктуре у овим земљама углавном зависи од донација, редослед приоритета свакако је збуњујући. Добротворне и невладине организације које спроводе ове пројекте, уз подршку великих корпорација попут Интела и Мајкрософта, као свој циљ наводе „извлачење Африке из замке сиромаштва и обучавање следеће

¹³ Al Jazeera English. „Is schooling for all a realistic goal?”. ТВ дебата, 19:55-20:00 (24:24). Al Jazeera English, 2014. Преузето 12.05.2016, <http://www.aljazeera.com/programmes/insidestory/2014/04/schooling-all-realistic-goal-2014410151530585416.html>

¹⁴ Al Jazeera English. „Is schooling for all a realistic goal?”. ТВ дебата, 17:10-17:15 (24:24). Al Jazeera English, 2014. Преузето 12.05.2016, <http://www.aljazeera.com/programmes/insidestory/2014/04/schooling-all-realistic-goal-2014410151530585416.html>

¹⁵ Maendeleo Foundation. „Mobile solar computer classrooms”. Објављено 2015. Преузето 23.05.2016, <http://maendeleofoundation.org/projects/mobile-solar-computer-classrooms>

генерације за рад у глобалном окружењу¹⁶, али и „развој бизниса у области информационо-комуникационих технологија“¹⁷.

Многа деца земаља у развоју приморана су да на разне начине помажу својим родитељима у прехранивању породице, радећи послове који угрожавају њихово здравље или помажући у кућним пословима и у одгоју млађе деце док родитељи раде¹⁸. Овој деци чак и бесплатно образовање остаје недоступно. У земаљама у развоју велике ИКТ компаније истовремено експлоатишу дечју радну снагу (Russell, 2016) и спонзоришу отворене образовне ресурсе путем којих се промовишу¹⁹.

Ако се има у виду да ИКТ индустрија, као и свака друга, упошљавањем јефтине радне снаге постиже већи профит и нижу цену производа и услуга, не треба да изненади овакво интересовање за оспособљавање нових генерација ИКТ радника у земаљама у развоју. Минимална цена рада у Кини тренутно је око 9 пута нижа од законом предвиђеног минимума у Америци^{20,21}, у Индији око 20 пута, а у Уганди 725 пута²². Пословање светских гиганата ИКТ индустрије у Кини и Индији добро илуструје могући развојни пут земаља које у овом сектору траже своју развојну шансу²³ (Chakraborty, 2013)(Garside and Arthur, 2013).

¹⁶ Computers 4 Africa. „About Computers 4 Africa“. Преузето 23.05.2016, <http://www.computers4africa.org.uk/about/index.php>

¹⁷ Maendeleo Foundation. „About us“. Преузето 23.05.2016, <http://maendeleofoundation.org/our-story/>

¹⁸ UNICEF. „Child labour“. UNICEF, 11.06.2015. Преузето 20.05.2016, https://www.unicef.org/protection/57929_child_labour.html

¹⁹ OER Africa. „Who we are“. Преузето 20.08.2016, <http://www.oerafrica.org/about-us/who-we-are>

²⁰ „Minimum wages“. WageIndicator, 2016. Преузето 23.07.2016, <http://www.wageindicator.org/main/salary/minimum-wage>

²¹ United States Department of Labor. „Minimum Wage“. United States Department of Labor. Преузето 23.07.20016, <https://www.dol.gov/general/topic/wages/minimum-wage>

²² WageIndicator. „Minimum wages“. WageIndicator, 2016. Преузето 23.07.2016, <http://www.wageindicator.org/main/salary/minimum-wage>

²³ Al Jazeera English. „India: High tech mirage“. Документарни програм, 00:00-00:35 (24:59). Al Jazeera English, 2014. Преузето 25.05.2016, <http://www.aljazeera.com/programmes/peopleandpower/2014/03/india-high-tech-mirage-201431985356939298.html>

5. Закључак

Отворени образовни ресурси промовишу се као посебно значајни и корисни за оне који желе да уче, а немају могућност да се укључе у традиционалне моделе учења. Оваквим потенцијалним корисницима нуди се еманципација и ослобађање од угњетавања и лоших услова живота (Кнох, 2013, 7), иако су за крајње лоше услове живота и угњетавање широм света неретко одговорни управо спонзори институција које креирају отворене образовне ресурсе^{24,25} (Washburn, 2010, 5) (Palomino, 2013) (McClenaghan, 2015) (Burgis, 2015).

Неједнако образовање последица је, а не узрок основних економских неједнакости. Тврдња да образовање нуди излаз из сиромаштва свеprisутна је како у промоцији отворених образовних ресурса тако и у обухватнијим међународним кампањама и апелима. Најсиромашнијима, међутим, оно нуди само наду у потпуном незнању. Дечак на Хаитију своје похађање школе објашњава на следећи начин: „Мама и тата шаљу ме у школу да учим тако да кад порастем могу да имам добар живот и добар ауто, као и свако други”, а његова учитељица истиче: „Без школе, нема живота. Ако постанеш председник, то је зато што си ишао у школу”.²⁶.

Образовним системима којима недостају финансијска средства не може се помоћи додатним финансирањем најбоље финансираних образовних система. Материјали за учење и подучавање само су део сложеног процеса образовања, па њихова доступност само делимично доприноси доступности образовања. Сваки допринос доступности образовања заслужује сразмерну хвалу и подршку, али кампање, апели и пропагандни материјали који позивају на подршку отвореним

²⁴ Multinational Monitor. “BP: A legacy of apartheid, pollution and exploitation”. Multinational Monitor, 1992. Преузето 15.06.2016, http://www.multinationalmonitor.org/hyper/issues/1992/11/mm1192_11.html

²⁵ Al Jazeera English. „The Secret of the Seven Sisters”. Documentary series in four parts with an accompanying description. Al Jazeera English, 26 April 2013. Преузето 28.07.2016, <http://www.aljazeera.com/programmes/specialseries/2013/04/201344105231487582.html>. YouTube видео, 3:10:02. Постављено „Rebaz Zedbagi” 25.05.2014. Преузето 28.07.2016, <https://www.youtube.com/watch?v=XtY0jMmEMeg>

²⁶ Al Jazeera English. „Is schooling for all a realistic goal?”. ТВ дебата, 19:10-19:45 (24:24). Al Jazeera English, 2014. Преузето 12.05.2016, <http://www.aljazeera.com/programmes/insidestory/2014/04/schooling-all-realistic-goal-2014410151530585416.html>

образовним ресурсима доступност поистовећују са применљивошћу, стварајући погрешну представу о могућем доприносу отворених образовних ресурса унапређењу глобалног образовања (Bates, 2011) (Crissinger, 2015). Отворени образовни ресурси не нуде него подразумевају адекватна решења за инфраструктуралне, кадровске и бројне друге проблеме образовних система како развијених земаља тако и земаља у развоју, што води превиђању а не решавању ових проблема. Највећу штету, наравно, трпе земље са највећим проблемима.

Литература

- Bates, Tony. “OERs: The good, the bad and the ugly”. *Online Learning and Distance Education Resources (blog)* (06.02.2011). Преузето 14.07.2016, <http://www.tonybates.ca/2011/02/06/oers-the-good-the-bad-and-the-ugly>
- Nikolai Bukharin and Evgenii Preobrazhensky. *The ABC of Communism*. Marxists Internet Archive, 1965
- Burgis, Tom. “Big Oil’s sleazy Africa secrets: How American companies and super-rich exploit natural resources”. *Salon* (06.04.2015). Преузето 15.06.2016, http://www.salon.com/2015/04/06/big_oils_sleazy_africa_secrets_how_american_companies_and_super_rich_exploit_natural_resources
- Cave, Kathryn. “South Africa: Why have all the rural tech projects failed?”. *IDG Connect*, 21.06.2013. Преузето 25.05.2016, <http://www.idgconnect.com/blog-abstract/2292/south-africa-why-have-all-rural-tech-projects-failed>
- Center for Educational Research and Inovation (CERI). *Giving Knowledge for Free: The Emergence of Open Educational Resources*. Paris: OECD, 2007. Преузето 15.06.2016, <https://www.oecd.org/edu/ceri/38654317.pdf>
- Chakraborty, Aditya. “The woman who nearly died making your iPad”. *The Guardian* no. 25(25.08.2013). Преузето 25.05.2016, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2013/aug/05/woman-nearly-died-making-ipad>
- Crissinger, Sarah. “A critical take on OER practices: Interrogating commercialization, colonialism and content”. *In the Library with the Lead Pipe (blog)* (21.10.2015). Преузето 14.07.2016, <http://www.inthelibrarywiththeleadpipe.org/2015/a-critical->

take-on-oer-practices-interrogating-commercialization-colonialism-and-content

Garside, Juliette and Charles Arthur. “Workers’ rights ‘flouted’ at Apple’s iPhone factory in China”. *The Guardian* no. 5(05.09.2013). Преузето 25.05.2016, <https://www.theguardian.com/technology/2013/sep/05/workers-rights-flouted-apple-iphone-plant>

Hoel, Tore. “Adopting OER for less used languages: We need hard talk on tools and infrastructure!”. *Nordic OER*, 11.04.2014. Архивирано Internet Archive Way Back Machine 11.03.2015. Преузето 11.08.2016, <https://web.archive.org/web/20150311234754/http://nordicoer.org/adopting-oer-less-used-languages-need-hard-talk-tools-infrastructure>

Hylén, Jan. “Mapping users and producers of open educational resources”. UNESCO, November 2006. Преузето 25.05.2016, http://www.unesco.org/iiep/virtualuniversity/media/forum/iiep_oecd_oer_forum_note1.pdf

Knox, Jeremy. “Five critiques of the open educational resources movement”. *Teaching in Higher Education* Vol. 18, no. 8(2013): 821–832. Преузето 02.08.2016, http://www.academia.edu/2651447/Knox_J._2013_Five_Critiques_of_the_Open_Educational_Resources_Movement._Teaching_in_Higher_Education

Knox, Richard. “5 years after Haiti’s earthquake, where did the \$13.5 billion go?”. *NPR*, 12.01.2015. Преузето 20.05.2016, <http://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2015/01/12/376138864/5-years-after-haiti-s-earthquake-why-aren-t-things-better>

Kwon, Dae-Bong. “Human capital and its measurement”. In *3rd OECD World Forum on “Statistics, Knowledge and Policy”: Charting Progress, Building Visions, Improving Life. Busan, South Korea, 27-30 October 2009*, 2009. Преузето 01.08.2016, <http://www.oecd.org/site/progresskorea/44109779.pdf>

Leyva, Rodolfo. “No Child Left Behind: A neoliberal repackaging of social darwinism”. *Journal for Critical Education Policy Studies* Vol. 7, no. 1(2009): 365–381. Преузето 25.07.2016, <http://www.jceps.com/wp-content/uploads/PDFs/07-1-15.pdf>

Makarenko, Anton S. *Problems of Soviet School Education*. Moscow: Progress Publishers, 1965

McClenaghan, Meave. “Investigation: Top universities take £134m from fossil fuel giants despite divestment drive”. *Greenpeace Energydesk*, 23.10.2015. Преузето 15.06.2016, <http://energydesk.greenpeace>.

- [org/2015/10/23/data-top-universities-take-134m-from-fossil-fuel-giants-despite-divestment-drive](http://www.org/2015/10/23/data-top-universities-take-134m-from-fossil-fuel-giants-despite-divestment-drive)
- Meyer, Heinz-Dieter and Katie Zahedi. “Open letter to Andreas Schleicher”. *Global Policy Journal* (05.05.2014). Преузето 20.05.2016, <http://www.globalpolicyjournal.com/blog/05/05/2014/open-letter-andreas-schleicher-oecd-paris>
- Mungai, Martin. “12 challenges facing computer education in Kenyan schools”. *ICT Works*, 12.09.2011. Преузето 29.07.2016, <http://www.ictworks.org/2011/09/12/12-challenges-facing-computer-education-kenyan-schools>
- OECD. “How is equality in resource allocation related to student performance?”. *PISA in Focus* no. 44(2014). Преузето 17.05.2016, [https://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/pisainfocus/pisa-in-focus-n44-\(eng\)-final.pdf](https://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/pisainfocus/pisa-in-focus-n44-(eng)-final.pdf)
- Palomino, Joaquin. “The university of private enterprise”, *East Bay Express* (10.04.2013). Преузето 15.06.2016, <http://www.eastbayexpress.com/oakland/the-university-of-private-enterprise/Content?oid=3518686>
- Pilkington, Ed. “UN makes first public admission of blame for Haiti cholera outbreak”. *The Guardian* no. 18(18.08.2016). Преузето 20.05.2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/aug/18/un-public-admission-haiti-cholera-outbreak>
- Russell, Jon. “Apple, Microsoft, Samsung and other tech firms implicated in child labour report”. *TechCrunch* (19.01.2016). Преузето 27.05.2016, <https://techcrunch.com/2016/01/19/apple-microsoft-samsung-and-other-tech-firms-implicated-in-child-labor-report>
- Saunders, Daniel B. “Neoliberal ideology and public higher education in the United States”. *Journal for Critical Education Policy Studies* Vol. 8, no. 1(2010): 41–77. Преузето 25.07.2016, <http://www.jceps.com/wp-content/uploads/PDFs/08-1-02.pdf>
- Spellings, Margaret. “Building a globally competitive workforce”. US Chamber of Commerce Foundation, 31.05.2012. Преузето 04.08.2016, <https://www.uschamberfoundation.org/newsletter-article/building-globally-competitive-workforce>
- UNESCO. “The Dakar Framework for Action: Education for All: Meeting Our Collective Commitments”, In *World Education Forum, Dakar, Senegal, 26–28 April*. UNESCO, 2000. Преузето 15.05.2016, <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001211/121147e.pdf>
- UNESCO. “Teaching and Learning: Achieving Quality for All (Education for All Global Monitoring Report, 2013/4)”. Techrep. UNESCO, 2014.

- Преузето 15.05.2016, <http://en.unesco.org/gem-report/report/2014/teaching-and-learning-achieving-quality-all>
- Washburn, Jennifer. "Big Oil Goes to College: An Analysis of 10 Research Collaboration Contracts between Leading Energy Companies and Major U.S. Universities". Techrep. Center for American Progress, 2010. Преузето 15.06.2016, https://www.americanprogress.org/wp-content/uploads/issues/2010/10/pdf/big_oil_lf.pdf
- Weibel, Catherine. "In Gaza, children go back to school after a devastating summer". UNICEF, 2014. Преузето 10.06.2016, http://www.unicef.org/education/oPt_75921.html
- Zhao, Yong. "A true wake-up call for Arne Duncan". *Education in the Age of Globalization (blog)* (10.12.2010). Преузето 15.05.2016, <http://zhaolearning.com/2010/12/10/a-true-wake-up-call-for-arne-duncan-the-real-reason-behind-chinese-students-top-pisa-performance>
- Zhao, Yong. "How does PISA put the world at risk (part 1): Romanticizing misery". *Education in the Age of Globalization (blog)* (09.03.2014). Преузето 15.05.2016, <http://zhaolearning.com/2014/03/09/how-does-pisa-put-the-world-at-risk-part-1-romanticizing-misery>
- Zolnikov, Tara Rava. "From developed to developing country: Water and war in Iraq". *Johns Hopkins Water Magazine* (31.05.2013). Преузето 05.07.2016, <http://water.jhu.edu/index.php/magazine/from-developed-to-developing-country-water-and-war-in-iraq>